

УДК [785.01.03.079:005"20"](477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-7>

Ольга ЛОЗИНСЬКА,
orcid.org/0000-0002-6115-3807
аспірантка кафедри музикознавства та хорового мистецтва
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) olhalozynska12@gmail.com

ВІЗІЯ, МІСІЯ І СЕНСИ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ В УКРАЇНІ: НА ПРИКЛАДІ ФЕСТИВАЛЮ LVIVMOZART ТА ФОРМАЦІЇ NOVAOPERA

Мета роботи полягає у формуванні поняття візії, місії та сенсів у контексті менеджменту класичної музики, обґрунтування цих понять для концептуально-методологічного підходу у творенні мистецьких продуктів та можливості їхньої промоції. **Методологія роботи** ґрунтується на теоретичному підході в аналізі визначення понять «візія», «місія» як формотворчих чинників культурних процесів. В українському культурному просторі є потреба для всебічного вивчення культурного ринку та формування стратегії для досягнення високого критерію ефективності у сфері промоції. **Наукова новизна** статті полягає у всебічному вивченні культурного ринку для формування сучасного мистецького продукту з погляду менеджерів та організаторів музичних проєктів.

Висновки. Через пошук нових шляхів для взаємодії та діалогу із сучасним слухачем, формуються нові виклики для музичного менеджменту зокрема. Елементи сучасної режисури в музично-театральних дійствах, концертних постановках зокрема, викликають у критиків та глядачів більше запитань та часту хвилю обурення. В цьому випадку мистецтво стає фактором і засобом для діалогу та появи гострих запитань, без яких не існує суспільного поступу та розвитку. Саме через рефлексію символів та вільного самовираження митців суспільство може шукати етичні коди та формувати світоглядну парадигму. А отже, робота культурних менеджерів, зокрема у сфері класичної музики, пов'язана не лише із просвітництвом як таким, але й із окресленням актуальних проблем сьогодення для суспільства мовою мистецтва. Культурний менеджер у сфері класичної музики є «містком» між митцями та публікою. Завдяки тонкому розумінню музичної специфіки у виконавському аспекті, процесах формування музичного твору чи програми музичний менеджер стає її співтворцем проєкту. Відтак, роль музичного менеджера в команді мистецького проєкту додає якісних характеристик, пов'язаних із аналізом культурного ринку, стратегічним плануванням та декларуванням спільних ідейних цінностей та візії.

Ключові слова: візія, місія, менеджмент, класична музика, арт-куратор, музичний менеджер, мистецький проєкт.

Olha LOZYNSKA,
orcid.org/0000-0002-6115-3807
Post graduate Student at the Department of Musicology and Choral Art
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) olhalozynska12@gmail.com

VISION, MISSION AND MEANINGS OF MODERN CLASSICAL MUSIC MANAGEMENT IN UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF THE LVIVMOZART FESTIVAL AND THE NOVAOPERA FORMATION)

The aim of the research is to form the concept of vision, mission and meanings in the context of classical music management, justification of these concepts for a conceptual-methodological approach in the creation of artistic products and the possibility of their promotion. **The methodology of the research** is based on a theoretical approach to analysing the concepts of vision and mission as formative factors of cultural processes. In the Ukrainian cultural space, there is a need for a comprehensive study of the cultural market and the formation of a strategy to achieve high efficiency in the field of promotion. **The scientific novelty of the research** consists in a comprehensive study of the cultural market for the formation of a modern artistic product from the point of view of managers and organisers of musical projects.

Conclusions. New challenges are being formed for music management, in particular through the search for new ways of interaction and dialogue with the modern listener. Elements of contemporary directing in musical, theatrical and concert performances cause more questions and a frequent wave of indignation among critics and spectators. In this case, art becomes a factor and means for dialogue and pointed questions, without which there is no social progress and development. Through the reflection of symbols and artists' free self-expression of artists that society can search for ethical codes and form a worldview paradigm. And therefore, the work of cultural managers in the field of classical music, in particular, is not only related to education as such but also to outlining current problems for society in terms of art. A cultural manager in classical music is a "bridge" between artists and the audience. Due to the sophisticated understanding of musical specificity in the performance aspect and the processes of forming a musical work or program, the music manager becomes a project co-creator. Therefore, the role of a music manager in an artistic project team adds qualitative characteristics related to the analysis of the cultural market, strategic planning and the declaration of shared high values and vision.

Key words: vision, mission, management, classical music, art curator, music manager, art project.

Актуальність теми дослідження полягає у пошуку нових можливостей промоції української культури в сучасних умовах розвитку інформаційної комунікації. Важливим чинником у творенні мистецьких проєктів, організації концертів тощо, стає стратегічне підґрунтя та аналіз принципів роботи в площині академічної музики. Передумовою для написання статті став аналіз наукових публікацій та підручників сучасного менеджменту у сфері класичної музики. Брак інформації в науковому світі та недостатня злагоджена система культурної критики та ринку класичної музики в Україні зумовив проведення цього дослідження.

Теоретичне значення статті полягає в осмисленні понять сучасного культурного менеджменту на основі проведеної практичної роботи. З'ясувати, як саме впливають інформаційні технології на взаємодію публіки та дію мистецтва, а також розглянути основні чинники у формуванні сучасного мистецького продукту з погляду менеджерів та організаторів музичних проєктів. В українському культурному просторі є потреба для всебічного вивчення культурного ринку та формування стратегії для досягнення високого критерію ефективності у сфері промоції.

Тож **мета роботи** полягає у формуванні поняття візії, місії та сенсів у контексті менеджменту класичної музики, обґрунтування цих понять для концептуально-методологічного підходу у творенні мистецьких продуктів та можливості їхньої промоції. *На прикладі функціонування Міжнародного фестивалю класичної музики «LvivMozArt» та проєктів формації «NOVA OPERA» розглянемо фактори змін у комунікації та стратегії культурних продуктів у сфері менеджменту класичної музики в Україні. Також проаналізуємо визначення понять «візія», «місія» як формотворчих чинників культурних процесів. З'ясуємо, як саме впливають інформаційні технології на взаємодію публіки та дію мистецтва, а також розглянуті основні чинники у формуванні сучасного мистецького продукту з погляду менеджерів та організаторів музичних проєктів. **Наукова новизна** статті полягає в інтегруванні в український менеджмент культурний простір всебічного вивчення культурного ринку класичної музики для формування стратегії для досягнення високого критерію ефективності у сфері промоції.*

Наукова новизна статті є аналізі цих чинників у формуванні сучасного мистецького продукту з погляду менеджерів та організаторів музичних проєктів. В українському культурному просторі є потреба для всебічного вивчення культурного ринку та формування стратегії для досягнення

високого критерію ефективності у сфері промоції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті проаналізовано праці іноземних науковців та авторів книг і підручників у сфері мистецького менеджменту, зокрема Гіпа Гагоорта, Адріана Сливоцького, Грейсона Перрі, Джеффа Гоїнса та інших. Серед науковців, які вивчають тематику медіакомунікацій та формування музичних проєктів, що є дотичними до згаданої проблематики, є Георгій Почепцов, Адріана Скорик, Євген Цимбаленко, Олена Берегова, Михайло Швед. Висвітлюють та надають наукового смислу змінам мистецького життя України, аналізують мистецькі проєкти українські науковці – Любов Кияновська, Марина Черкашина-Губаренко, Роксолана Гавалюк, Аделіна Єфіменко, Юрій Чекан, Зоряна Ластовецька-Соланська та інші.

У цій статті проаналізовано роботи українських та іноземних науковців, дослідників культурної індустрії, арт-кураторів, музичних менеджерів, продюсерів, режисерів, керівників культурних інституцій, а також згадки іноземної преси про українські масштабні культурні проєкти протягом 2019-2021 рр. На прикладі діяльності фестивалю класичної музики «LvivMozArt» проаналізовано основні принципи візії, місії та формування нових культурних сенсів завдяки функції музичного менеджменту.

Виклад основного матеріалу. За останні десятиліття концертні зали та мистецькі майданчики адаптуються до мобільності та відкритих кордонів світу соціальних мереж. Серед переваг змін культурної парадигми на межі ХХ та ХХІ століття, є можливість зазирнути за лаштунки світу мистецтва. Мапа мистецьких проєктів в Україні щороку збільшується та наповнюється різноманітними новинками. Музичний менеджмент є також інструментом культурного туризму та економіки і важливим чинником для створення позитивного культурного іміджу країни за кордоном. «Культурний туризм став основою капіталізації розвитку міста», – стверджує дослідниця культури Галина Меднікова. Український контекст музичного менеджменту потребує глибшого аналізу та систематизації наявних джерел для вивчення цієї проблематики.

Українські дослідники та культурні менеджери звертаються до світового досвіду у вивченні проблематики музичного менеджменту. Країни Європи та Америки, зокрема США та Канада, є успішними в промоції культурного надбання. Наявність культурних інституцій та онлайн-платформ для вивчення основ планування проєктів та залучення підтримки, можливості практики музичного

менеджменту є запорукою розвитку мистецтва в цілому. Кожен користувач соціальних мереж може за декілька секунд знайти доступ до відкритих профілів митців, культурних інституцій та закладів освіти й культури, окремої групи творців чи окремого менеджера – відтак, познайомитися з їхньою діяльністю: зрозуміти, як продукується ідея, в чому її сенс, відстежувати процеси репетицій, відкритих дискусій тощо. На сьогодні кожен охочий може стати частиною великого культурного діалогу, який розгортається в глобальній мережі. Безумовно, глобалізація та стрімкий розвиток технологій стають запорукою появи нових професій. Для повноцінної комунікації із публікою, підтримки культурних проєктів та залучення нових глядачів культурні установи та мистецькі формації залучають спеціалістів. У культурному сегменті таким прикладом стають професії, що поєднують навички різних сфер: менеджер з продажів, SMM-менеджер, культурний менеджер, PR-менеджер, креативний директор, технічний директор, координатор події, куратор тощо. Формування основ управління мистецькими організаціями, аналізу внутрішнього та зовнішнього середовищ є необхідними факторами для забезпечення якості та функціонування культурного сегменту.

Щодо визначення основних питань візії та місії, звертаємось до досвіду та тлумачення цих понять сучасними українськими арт-менеджерами. За словами культурного менеджера Павла Гудімова, основна якість спеціаліста (культурного менеджера та куратора) цього напрямку полягає в інтегрованому пізнанні самого процесу культури. Важливо розуміти увесь спектр культури та інновацій, адже *візія* – це внутрішня візуалізація результату (Гудімов, 2021). Відповідно, специфіка роботи в мистецькому сегменті вимагає далекоглядності в плануванні стратегії самого проєкту на етапі його створення. Адже розрахувати в далекоглядній перспективі якість і вплив художнього змісту на конкретну людину чи суспільство загалом, яке зможе оцінити, прийняти та досягнути культурну ідею, складно з огляду на суб'єктивні чинники.

Суспільство на етапі глобалізації, розвитку масових проєктів та інформаційної доступності без упину еволюціонує та створює нові культурні коди. «Коли ми говоримо про результати культурних проєктів, то їх важко оцінити якимись короткими дистанціями», — декларує Павло Гудімов (Гудімов, 2021). Для створення культурного продукту та, відповідно, промоції цього продукту, варто зважити на фактор часу та сталості. Візію варто також розглядати як шлях ідеї проєкту. Візія у великій мірі є поняттям багатоплановим,

і, за словами декана Києво-Могилянської Бізнес Школи (KMBS) Олександра Саврука, це поняття можна визначити як «ідею щодо образу майбутнього», яка неможлива без суб'єктивної прив'язки до самого носія ідеї (Саврук, 2002). Отже, для того, щоб сформувати успішний культурний продукт, необхідно означити ідейну складову, сформувавши чіткі меседжі її візії та місії. Художні сенси, закладені в мистецький твір чи окремий проєкт, потребують також чіткого розуміння, якими засобами донести її, ідею, до аудиторії.

Дослідник стратегічного менеджменту Генрі Мінтцберг означає *місію* як те, що потрібно створити (Гагоорт, 2008 : 47). У цьому процесі потрібно виокремити традиційні цінності, певну ідеологію, що керуватиме місією. А отже, поняття місії в контексті культурного менеджменту ми можемо розглядати як систему цінностей, що об'єднує митця або групу митців у створенні продукту. Відповідно, ця система цінностей поєднує між собою об'єкт (культурний продукт) та суб'єкта (глядач, слухач, споживач), створюючи трикутну модель взаємодії: митець – ідея – аудиторія.

Як зазначає дослідниця Любов Кияновська, культуру варто розглядати як регуляційну основу самої екзистенції кожного національного суспільства (зокрема українського), незалежно від будь-яких економічних, політичних чи інших обставин (Кияновська, 2020 : 8). І з твердженням науковиці варто погодитись з огляду на стрімкий розвиток та монополізацію слова «культура» так званою ринковою популярною культурою, з якою академічному мистецтву змагатися вкрай важко. Відтак, виникає потреба в промоції, фінансових вкладеннях, усвідомленні нових сенсів стрімкого розвитку українського якісного продукту та ринку класичної музики зокрема.

Українську класичну музику необхідно промотувати для українців та світу, тому виникає потреба у великому діалозі культури та державних інституцій і формуванні багаторічної перспективи спільної співпраці. Промоція є одним із засадничих факторів місії проєкту, адже без поширення творчих ідей, проєкт може загубитися серед численних культурних продуктів, його не почують і не побачать. Український письменник Сергій Жадан говорить про важливість промоції, менеджменту та механізми співпраці з місцевими організаціями: «В усіх країнах, де є українські громади, є велика кількість ентузіастів» (Жадан, 2021). Продовжуючи культурні рефлексії українського поета, варто зазначити, що часто українське питання та промоція національної культури в Україні та у світі будується на діяльності пасіонарних особистостей.

Простежується тенденція до вибудови культурного іміджу держави на високому загальносвіттовому рівні як ініціативи приватних осіб. Ця тенденція триває не одне десятиліття, та з плином часу, соціальними й політичними змінами, акцент на розвиток культурної державної промоції стає чіткішим. На прикладі Міжнародного фестивалю класичної музики «LvivMozArt» можна простежити європейський досвід, який є взірцевим для організаторів фестивалю, зокрема це стосується формування кола меценатів та спонсорів для створення масштабної події в житті країни. Фестиваль має відкритий список спонсорів, які складаються з міжнародних та українських організацій, приватного бізнесу та культурних інституцій. Колаборація із посольствами різних країн та середовища зацікавлених осіб, «друзів фестивалю», співпраця з Українським культурним фондом, стає запорукою створення великої культурної події на мапі Європи. До прикладу, у 2019 році світова асоціація «Європейські шляхи Моцарта», яка поєднує міста, пов'язані з родиною Моцартів, додала Львів та фестиваль «LvivMozArt» на свою мапу (Mozart ways, 2021). Відтак, фестиваль інтегрований у контекст європейської музичної культури, формує україно-європейські дипломатичні відносини та сприяє культурному туризму. Однією із ключових подій за три сезони фестивалю став концерт біля руїн Бродівської синагоги пам'яті видатного письменника ХХ століття Йозефа Рота (Salzburger Nachrichten, 2021). Захід не лише об'єднав на одній сцені у львівській провінції любителів класичної музики та міжнародних виконавців, а й закріпив культурні дипломатичні зв'язки між Україною, Австрією, Німеччиною і став частиною Культурного року «Австрія — Україна 2019». Концерт біля Руїн Бродівської синагоги відбувся за підтримки Міністерства Європи, Інтеграції та Закордонних справ Австрії, Австрійського Бюро кооперації у Львові, Бундес-канцелярії Австрії, Посольства Республіки Австрії в Україні та Українського Інституту.

З огляду на досвід фестивалю «LvivMozArt» та візію ентузіастів, які формують культурний імідж країни, відкривається ширше усвідомлення місії культури. Це підтверджують слова арт-кураторки та директорки музейного комплексу «Мистецький Арсенал» у Києві Олесі Островської-Лютої: «Культура дає суспільству змогу осмислювати власний досвід, уявляти та планувати своє майбутнє у мінливому світі. І таким чином суспільство стає більш зрілим та відповідальним» (Островська-Люта, 2015). Історією та функціонуванням фестивалю «LvivMozArt» можна підсуму-

вати також принцип візії як бачення, куди «рухатись» ідеї — означення та етапи її шляху.

Ще один приклад яскравої промоції українських мистецьких проєктів та їхньої місії — це феномен сучасних творчих колективів режисера Влада Троїцького, засновника першого незалежного в Україні театру «Дах». Серед проєктів та формацій, створених Троїцьким, є музичний гурт «Даха Браха», фрік-кабаре Dakh Daughters, лялькове кабаре «ЦЕШО», проєкт «NOVA OPERA», а також мультидисциплінарний фестиваль «ГОГОЛЬФЕСТ». З 2014 року, відколи існує музично-театральна формація «NOVA OPERA», у співпраці режисера Влада Троїцького й композиторів Іллі Разумейка та Романа Григоріва, було створено 13 опер. У своїй жанрові специфіці опери є синтезами музичної драми та інших видів мистецтва, зокрема опера-реквієм «IYOV», опера-цирк «BABYLON», опера-балет «ARK». В репертуарі формації є також опери, подані авторами як «імпровізаційна опера», «футуристична опера», «СонОпера», «Траг-опера», «неоперажах», «археологічна опера». Виступи трупи на міжнародних фестивалях свідчать про попит та високий рівень уваги до українського музичного продукту та інтерпретації вітчизняними митцями самого жанру опери. Композитор Роман Григорів вважає, що є тотальна необхідність у всіх сферах показати, що українські діячі зробили у світовому контексті (Григорів, 2021).

Варто додати, що попри успішність оперного виконавства українських вокалістів у світі, українська національна опера довгі роки існувала переважно лише у внутрішньому житті країни. На сьогодні проглядається чітка тенденція до постановок сучасних українських опер (а також й тих, які були заборонені в радянські часи) на сценах оперних театрів, зокрема опера-балет «Вій» Віталія Губаренка (Одеський національний театр опери та балету), «Цвіт папороті» Євгена Станковича, нова опера Івана Небесного «Ліс Микита» (Львівський національний театр опери та балети ім. С. Крушельницької), опера Алли Загайкевич «Вишиваний. Король України» (Харківський національний академічний театр опери та балети ім. М. Лисенка).

Повертаючись до сучасної опери формації «NOVA OPERA» на неформальних концертних майданчиках, варто розглянути елементи новаторства. Ідеєю театральних проєктів формації є інтеграція найрізноманітніших естетичних, стилістичних, музичних та творчих елементів у зону академічного мистецтва (Фанда, 2017). «IYOV» для препарованого роля, ударних, віолончелі та

солістів – еkleктичний жанр, який синтезує оперу, реквієм та ораторію і є значною мірою містерією та перформансом. У 2018 році «IYOV» було визнано найкращою оперою за останнє десятиліття за версією конкурсу «Music Theatre NOW 2018», за нестандартність та оригінальний підхід до існуючих форм. Українську оперу було відібрано серед 436 номінантів із 50-ти країн світу. За словами виконавця опери-реквієму «IYOV» Андрія Кошмана, ця перемога є вагомим результатом, адже Україна з'явилась на мапі сучасної опери (Сліпченко, 2021). Перемога української формації з сучасною оперою стала резонансом, адже за час формування оперного жанру в Європі українська опера була непомітною та не відігравала важливої ролі для світового мистецького контексту. Препарований рояль у виставі стає інструментом для експерименту зі звуком та технічними елементами, невід'ємним від вокальних партій солістів. Відтак, *сенси*, закладені в оперу-реквієм «IYOV», вказують на можливість розвитку та нового шляху для українського мистецтва у світі. Вони створюють нові етичні та суспільні наративи як процес духовного пошуку. Адже мистецтво дає можливість переосмислювати історичні події, біблійні чи міфологічні сюжети, використовуючи нові засоби, експериментувати з формами, звуком тощо. Сталість форм та викладу музичного матеріалу не завжди є запорукою майстерності музиканта чи режисера. Митці осмислюють проблеми, вкладають у свій творчий продукт власне бачення і, відтак, втілюють їх за допомогою мистецької мови.

На сьогодні опера презентована на концертних майданчиках України, Польщі, Франції, Нідерландів та США, а також є у відкритому доступі на платформі YouTube. У 2020 році опера-реквієм «IYOV» здобула перемогу в номінації «Театральне мистецтво» найвищої державної нагороди – Шевченківської премії (Лауреати 2020).

Серед останніх робіт формації варто відзначити археологічну оперу 2020 року «Чорнобильдорф», у якій використовують вірші Овідія, Юрія Іздрика та народні тексти. В музичному полотні опери синтезовані українська народна поліфонія з околиць Чорнобиля та авторська електронна музика. Команда формації також здійснила лабораторії-експедиції для підготовки опери, а на прем'єрі проекту використали віртуальне середовище VR-Опера та виставку-інсталяцію «Чор-

нобильдорф» (Проект року в секторі перформативного та сценічного мистецтва, 2021). Зокрема, опера «Чорнобильдорф» шукає шляхи звучання епохи через матеріальні артефакти минулого, які трансформує в мистецький процес. Митці звернулись до жанру опери як музичної драми, продовжувачки традицій грецьких театрів, що якнайкраще може інтерпретувати постапокаліптичний сценарій (Штогрин, 2021). Отже, можемо розцінювати ці експерименти з музичним матеріалом та компіляції з текстом, відеографікою тощо як засіб діалогу мистецтва та соціуму. Адже цей культурний процес інтегрує найрізноманітніші естетичні, стилістичні, музичні та творчі елементи в зону академічного мистецтва (Коваль, 2021).

Через пошук нових шляхів для взаємодії та діалогу із сучасним слухачем, формуються нові виклики для музичного менеджменту зокрема. Елементи сучасної режисури в музично-театральних дійствах, концертних постановках зокрема, викликають у критиків та глядачів більше запитань та часту хвилю обурення. В цьому випадку мистецтво стає фактором і засобом для діалогу та появи гострих запитань, без яких не існує суспільного поступу та розвитку. Саме через рефлексію символів та вільного самовираження митців суспільство може шукати етичні коди та формувати світоглядну парадигму.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що робота культурних менеджерів, зокрема у сфері класичної музики, пов'язана не лише із просвітництвом як таким, але й із окресленням актуальних проблем сьогодення для суспільства мовою мистецтва. Культурний менеджер у сфері класичної музики є «містком» між митцями та публікою. Завдяки тонкому розумінню музичної специфіки у виконавському аспекті, процесах формування музичного твору чи програми музичний менеджер стає й співтворцем проекту. Відтак, роль музичного менеджера в команді мистецького проекту додає якісних характеристик, пов'язаних із аналізом культурного ринку, стратегічним плануванням та декларуванням спільних ідейних цінностей та візії. Результати дослідження, викладені у цій статті, можуть бути застосовані при подальшому розвитку музичного просвітництва, музичної освіти та продукування нових засад естетичного виховання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гагоорт Г. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль. Львів : Літопис, 2008. 221 с.
2. Григорів Р. Якщо не буде тих, хто виконує сучасну оперу, не буде і тих, хто її сприймає. *Тиждень.ua* : веб-сайт. URL: <https://m.tyzhden.ua/publication/242465> (дата звернення: 16.12.2021).

3. Гудімов П. Лекція 1. Як створити культурний проєкт. *Дуже культурний менеджмент*. YouTube : веб-сайт. URL: <https://youtu.be/tXWV-OVsiN8> (дата звернення: 16.12.2021).
4. Гудімов П. Спадщина – наша єдина нафта. *Zbruc* : веб-сайт. URL: <https://zbruc.eu/n> HYPERLINK "https://zbruc.eu/node/94069"ode/94069 (дата звернення: 16.12.2021).
5. Жадан С. Війна, політика, культура. *Zbruc* : веб-сайт. URL: <https://zbruc.eu/node/85454> (дата звернення: 16.12.2021).
6. Кияновська Л. Пострадянські і нові симулякри в системі української музичної культури і музикознавства. *Наук. зб. Українська музика*. 2020. № 2. С. 8.
7. Коваль П. Форматія NOVA OPERA: як українці популяризують авангардну оперу. *L'officiel* : веб-сайт. URL: <https://officiel-online.com/materialofday/formatsiya-nova-opera-yak-ukrayintsi-popularizuyut-avangardnu-operu> HYPERLINK "https://officiel-online.com/materialofday/formatsiya-nova-opera-yak-ukrayintsi-popularizuyut-avangardnu-operu"u (дата звернення: 16.12.2021).
8. Лауреати 2020. *Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка* : веб-сайт. URL: <http://www.knpu.gov.ua/current-laureats> (дата звернення: 16.12.2021).
9. Островська-Люта О. Стратегія для культури: стимулювати, а не стримувати. *Український тиждень*. 2015. № 51 (423). URL: <https://tyzhden.ua/Culture/154814> (дата звернення: 16.12.2021).
10. Проєкт року в секторі перформативного та сценічного мистецтва. *Український культурний фонд*. URL: <https://prize.ucf.in.ua/projects/chornobyldorf> "https://prize.ucf.in.ua/projects/chornobyldorf"n.ua/projects/chornobyldorf (дата звернення: 16.12.2021).
11. Саврук О. Вступне слово. Візійний ряд. *Проєкт "Візія"*. 2002. URL: <http://www.management.com.ua/vision> (дата звернення: 16.12.2021).
12. Сліпченко К. Історія звучить так, що просто жєсть. *Zahid.net* : веб-сайт. URL: https://zahid.net/istoriya_zvuchit_tak HYPERLINK "https://zahid.net/istoriya_zvuchit_tak_shho_prosto_zhest_n1486934"shho_prosto_zhest_n1486934 (дата звернення: 16.12.2021).
13. Фанда Н. NOVA OPERA – експериментальний музичний театр XXI ст. Опера-реквієм "ІЮВ". *Музична наука початку третього тисячоліття*. № 4. 2017. URL: <http://musikology.com.ua/upload-fi> HYPERLINK "http://musikology.com.ua/upload-files/vip_4/fanda.pdf"les/vip_4/fanda.pdf (дата звернення: 16.12.2021).
14. Штогрин І. Прем'єра опери "Чорнобильдорф": "нове слово у мистецтві", "полістилістичний жанр". *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/premyera-opera-chornobyldorf-razumeiko-grygoriv/30921360.html> (дата звернення: 16.12.2021).
15. Joseph Roth-Gedenkonzert eröffnete LvivMozArt-Festival. *Salzburger Nachrichten* : website. URL: <https://www.sn.at/kultur/allgemein/joseph-roth-gedenkonzert-eroeffnete-lvivmozart-festival-74393509> (дата звернення: 16.12.2021).
16. Franz Xaver Mozart's stay in Lviv. Mozart ways : website. URL: <https://www.mozartways.com/content.php?m=2> (дата звернення: 16.12.2021).

REFERENCES

1. Nahoort H. Menedzhment mystetstva. Pidpriemnytskyi styl [Art Management: Entrepreneurial Style]. Lviv : Litopys, 2008. 221 p. [in Ukrainian].
2. Hryhoriv R. Yakshcho ne bude tykh, khto vykonuie suchasnu operu, ne bude i tykh, khto yii spryimaie [If there are no people who perform modern opera, there will be no people who interpret it]. *The Ukrainian Week* : website. URL: <https://m.tyzhden.ua/publication/242465> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
3. Hudimov P. Lektsiia 1. Yak stvoryty kulturnyi proekt [Lecture 1. How to create a cultural project]. *Very cultural management*. YouTube : website. URL: <https://yo> HYPERLINK "https://youtu.be/tXWV-OVsiN8"utu.be/tXWV-OVsiN8 (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
4. Hudimov P. Spadshchyna – nasha yedyna nafta [Heritage is our only oil]. *Zbruc* : website. URL: <https://zbruc.eu/node/94069> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
5. Zhadan S. Viina, polityka, kultura [War, politics, culture]. *Zbruc* : website. URL: <https://zbruc.eu/node/85454> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
6. Kyianovska L. Postradianski i novi symuliakry v systemi ukrainskoi muzychnoi kultury i muzykoznavstva [Post-Soviet and new simulacra in the system of Ukrainian musical culture and musicology]. *Scientific journal "Ukrainian music"*. 2020. № 2. P. 8 [in Ukrainian].
7. Koval P. Formatsiia NOVA OPERA: yak ukraintsi populyaryzuiut avangardnu operu [NOVA OPERA formation: how Ukrainians popularize avant-garde opera]. *L'Officiel* : website. URL: <https://officiel-online.com/materialofday/formatsiya-nova-opera-yak-ukrayintsi-popularizuyut-avangardnu-operu> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
8. Laureaty 2020. [Laureates 2020]. *Committee on the Taras Shevchenko National Award of Ukraine* : website. URL: <http://www.knpu.gov.ua/current-laureats/> HYPERLINK "http://www.knpu.gov.ua/current-laureats/"www.knpu.gov.ua/current-laureats (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
9. Ostrovska-Liuta O. Stratehiiia dlia kultury: stymuliuvaty, a ne strymuvaty [A strategy for culture: to stimulate, not to deter]. *The Ukrainian Week* : website. URL: <https://tyzhden.ua/Culture/154814> HYPERLINK "https://tyzhden.ua/Culture/154814"://tyzhden.ua/Culture/154814 (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
10. Proiekt roku v sektori performatyvnoho ta stsenichnoho mystetstva [Project of the year in the sector of performance and stage art]. *Premiia.UKF* : website. URL: <https://prize.ucf.in.ua/projects/chornobyldorf> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].

11. Savruk O. Vstupne slovo. Viziyni riad [Opening speech. Visual picture]. *Project "Vision". Management.com.ua* : website. URL: <http://www.management.com.ua/vision> (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
12. Slipchenko K. Istoriia zvuchyt tak, shcho prosto zhest [History sounds tough]. *Zaxid.net* : website. URL: https://zaxid.net/istoriya_zvuchyt_tak_shho_prosto_zhest_n1486934 (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
13. Fanda N. NOVA OPERA – eksperymentalnyi muzychnyi teatr XXI st. Opera-rekviem “IYOV” [NOVA OPERA – experimental musical theatre of the 21 c. Opera-requiem “IYOV”]. *Musical science of the beginning of the third millennium*. № 4. 2017. *Musicology.com.ua* : website. URL: http://musikology.com.ua/upload-files/vip_4/fanda.pdf (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
14. Shtohryn I. Premiera opery “Chornobyldorf”: “nove slovo u mystetstvi”, “polistylistychnyi zhanr” [The premiere of the opera “Chornobyldorf”: “novelties in art”, “polystylistic genre”]. *Radio Svoboda* : website. URL: [https://www.radiosvoboda.org/a/premyHYPERLINK "https://www.radiosvoboda.org/a/premyera-opera-chornobyldorf-razumeiko-grygoriv/30921360.html"era-opera-chornobyldorf-razumeiko-grygoriv/30921360.html](https://www.radiosvoboda.org/a/premyHYPERLINK) (reference date: 16.12.2021) [in Ukrainian].
15. Joseph Roth-Gedenkkonzert eröffnete Lviv MozArt-Festival. *Salzburger Nachrichten* : website. URL: <https://www.sn.at/kultur/allgemein/joseph-roth-gedenkkonzert-eroeffnete-lvivmozart-festival-74393509> (reference date: 16.12.2021) [in Germany]
16. Franz Xaver Mozart’s stay in Lviv. *Mozart Ways* : website. URL: <https://www.mozartways.com/content.php?m=2> (reference date: 16.12.2021)